

Bart Stegeman
EIT Climate-KIC

INTERVJU

Slovenija bo svetilnik na zemljevidu krožnega gospodarstva

»Velikani v Evropi in po vsem svetu potrebujejo testna okolja. Kje najdeš testno okolje, kot je v Sloveniji? Ga ni,« pravi Bart Stegeman, slovenski orkestrator za krožno gospodarstvo in transformacijo vrednostnih verig v organizaciji EIT Climate-KIC. Priložnosti je pri nas ogromno.

Barbara Perko, foto: Barbara Reya

Novembra lani je Climate-KIC skupaj s slovensko vlado podpisal pogodbo za vzpostavitev projekta, katerega cilj je prehod slovenske ekonomije v krožno gospodarstvo. Projekt Deep Demonstration: model sistemskega prehoda v krožno, regenerativno in nizkoogljično gospodarstvo v Sloveniji se sistemsko loteva prehoda v krožno, brezogljično gospodarstvo, pri čemer je poudarek na razvoju brezogljičnih tehnologij, krožnega gospodarstva, trajnostne energije, gradnje, mobilnosti itd. Cilj partnerstva je vključiti vse nivoje, od javne uprave, podjetij, raziskovalcev do prebivalcev. Le taka veriga vrednosti se lahko sooči z največjimi izzivi s področja podnebnih sprememb.

Z Bartom Stegemanom, slovenskim orkestratorjem za krožno gospodarstvo in transformacijo vrednostnih verig v organizaciji EIT Climate-KIC, smo se pogovarjali o tem, kakšne priložnosti se ponujajo v Sloveniji. Meni, da so pri nas vse prave sestavine, da nam začrtana pot uspe.

Začniva na začetku. Kaj Climate-KIC sploh je?

Smo inovacijsko stičišče, ki je že dolgo prisotno na trgu in je izšlo iz Evropskega inštituta za inovacije in tehnologijo

(EIT). Osredotočamo se na spopadanje s podnebnimi spremembami in ustvarjanje odporne družbe. Imamo največjo mrežo podjetij v tej branži, dostop do znanja, ki ga imajo univerze, podjetja, mesta, nevladne organizacije. Prek te mreže poskušamo znanje še povečati, ga deliti ter pospešiti hitrost tranzicije. Na naši platformi ClimateHIVE je mogoče najti vse relevantne in osvežene informacije o dogajanju na tem področju. Vseživljenjsko učenje je nuja, saj običajen šolski sistem temu zaradi hitrega spreminjanja ne more slediti. Prek delavnic in izobraževanj tako informiramo in izobražujemo o dogajanju na tem področju.

Osredotočamo se na inovacije – na povezavo med akademskim in startup svetom. To je naše osnovno poslanstvo, imamo pospeševalnik, imamo poseben program za mlade inovatorje. Verjamemo, da so inovacije ključ do uspeha in reševanja izzivov, ki jih imamo. Eden izmed izredno pomembnih projektov pa je tudi Deep Demonstration Slovenija.

Trije stebri metodologije Deep Demonstration so krožne skupnosti, krožni razvoj ter transformacija politike in znanosti.

Kaj konkretno delate?

Climate-KIC je razvil metodologijo Deep Demonstration, ki je uporabna na različnih področjih ali sistemih. Osredotočamo se na sistemski pristop, ki daje končni učinek. Ugotoviti je treba, kje so točke, kjer se vse ujame, kje je treba inovacije dejansko spodbujati, kar lahko potem da rezultate. Na tej metodologiji temelji tudi slovenski projekt Deep Demonstration: model sistemskega prehoda v krožno, regenerativno in nizkoogljično gospodarstvo v Sloveniji.

Ta ima tri stebre: prvi steber je osredotočen na krožne skupnosti, kjer se vse vrti okoli delitve znanja in učenja. Poskrbeti je treba, da so sinergije med raznoraznimi deležniki, da se znanje deli in se dobre prakse širijo.

V drugem stebru, ki je osredotočen na krožni razvoj, veliko podporo nudimo startup podjetjem ter malim in srednje velikim podjetjem, kjer se fokusiramo na celoten svet, na statistiko, objektivno gledamo, kaj je treba slediti in meriti ter vedeti, ali je učinkovito ali ne.

Tretji steber je del transformacije politike in znanosti, kjer z našim pristopom skušamo politike oblikovati tako, da odstranimo ovire. Mislim, da je to edini način, kako lahko določene ambiciozne

inovativne politike razvijaš. Rešitve je treba iskati na tistih mestih, kjer se ne strinjaš. Tam je prostor za izumljanje in inovacijski pristop.

Povezovalni člen, ki ga je treba omeniti, je javno naročanje, saj ima vpliv na celotno transformacijo do zelenega in na potrebne inovacije. Če bi se javno naročanje osredotočilo na nove pristope, bi hitreje prišlo do vlaganj v panogi, istočasno pa bi skrbeli, da imajo taka podjetja in inovativni pristopi prave pogoje, da lahko zaživijo in rastejo.

Deep Demonstration je sicer mogoče uporabiti tudi na področju mest in urbanih okolij. Trenutno smo koordinator Net Zero Cities programa, v katerem bodo sodelovala tri slovenska mesta, in sicer Ljubljana, Kranj in Velenje. Cilj je poskrbeti za bolj zdravo in čisto urbano okolje.

Drugi primer so prehranske verige, ki bodo občutile posledice klimatskih sprememb. Treba je pogledati, kako bodo klimatske spremembe vplivale na te verige, kaj je treba vpeljati, da bomo bolj samozadostni. Trenutno je v svetu še dodaten pritisk zaradi zadnjega dogajanja, zato bo to še bolj aktivno. Imamo torej dve krizi v enem. To je odlična priložnost, da tudi v Sloveniji na tem področju kaj naredimo.

Do hitrejšega vlaganja v panogi bi lahko prišli tudi s pomočjo osredotočanja na nove pristope na področju javnega naročanja.

Za Slovenijo je pomemben del Deep Demonstration fokus na regenerativno in nizkoogljično gospodarstvo, ki se osredotoča na krožno gospodarstvo. Izvaja se lahko v povezavi z mestnimi občinami, lesno-gozdno verigo, prehransko verigo itd. V projekt je vključena celotna država, kar je edinstveno. Trenutno smo v fazi priprave triletnega načrta za nadaljevanje prve faze, ki se začne v prihodnjih mesecih. Začeli smo delati tako na grajenju naših kapacitet kot na sodelovanju z visokim šolstvom.

Ne smemo pozabiti niti na patente. Če hočemo imeti kapital, je dobro, da ima nek produkt ali storitev patent. V Sloveniji imamo dobro podlago, da stvari patentiramo, saj bo to dalo vsemu skupaj dodatno moč.

Imate primer kakšne države, kjer že zdaj uporabljajo neke prakse, ki so se izkazale kot dobre in ki bi jih bilo smiselno prenesti k nam?

Zagotovo, naša mreža je zato postavljena. Vidimo, da se določene stvari v Sloveniji že odpirajo. Dobre prakse iz tujine lahko

prenesemo sem na različnih nivojih, a jih je vseeno treba prilagoditi slovenskim specifikam.

Poglejmo na primeru. V Sloveniji je kmetijski objekt načeloma samo eno in ni razlike med kmetijo in rastlinjakom kot kmetijskim objektom. Mogoče to na prvi pogled ni težava, ampak če se hočemo osredotočiti na bolj specifične razvojne tehnologije in hočemo denar tudi usmeriti, lahko naletimo na neke ovire, ki jih je treba rešiti. Verjetno bomo v tem sektorju naleteli na več takih primerov, ki na prvi pogled niso problematični, a lahko dejansko ovirajo določene inovacije.

Mi bomo iskali dobre prakse tudi izven Slovenije, takšne, ki jih dejansko lahko prilagodimo in vpeljemo tukaj glede na naše želje in specifične. Na področju hrane bomo imeli skoraj gotovo avtocesto znanja in povezav na primer z Nizozemsko, ki je v samem vrhu na tem področju. Z izmenjavo znanj bo mogoče hitreje razviti določene inovacije. To se bo dogajalo na vseh področjih.

Poudarjate, da je treba celovito pristopati k inoviranju. Zakaj je to tako pomembno?

Inovacije morajo stvari reševati celovito. Poglejmo na primeru delavcev, ki se vozijo na delo v Ljubljano. Ker želimo zmanjšati izpuste CO₂, bi si želeli, da bi jih več uporabljalo javni prevoz ali druge oblike prometa. Odločimo se, da jih bomo skušali preusmeriti na kolesa. Avto parkirajo na obrobju Ljubljane, vzamejo kolo in gredo z njim do službe. Poskrbeti moramo za kolesarske poti, malo več koles in smo pripravljeni. Ampak s tem nismo rešili vseh težav. Kaj pa tisti, ki ne želijo s kolesom in bi raje zadnji del poti opravili s skirojem? Pogledati je treba na celoten spekter mobilnosti, ne pa se osredotočati na ločene projekte in ločene strategije. Da nekdo pride z vlakom na delo iz Novega mesta v Ljubljano, traja. Tukaj bi lahko izbrali nov pristop in delavcem tako olajšali stvari, da bi lahko zaposleni na vlakih delali in bi se jim to štelo v delovni čas. Poleg tega je treba pomagati posamezniku, pokazati, kakšen je pozitiven vpliv njegovih spremenjenih navad.

Slovenija, kot idealno testno okolje, bo zelo mamljiva za investicije iz tujine, saj ima vse, kar veliki rabijo.

Kje ima Slovenija priložnosti in prednosti, ki se jih mogoče sploh še ne zaveda?

Slovenija ima še veliko priložnosti, kar je super. Povsod se nam stvari kar ponujajo same od sebe. Zagotovo je eden od potencialov velikost, saj je na eni strani dovolj velika, da lahko stvari dobro testiraš, in hkrati dovolj majhna, da to ne stane veliko. To bo zelo mamljivo za investicije iz tujine. Nekateri so že zaznali, da smo začeli delati.

V Sloveniji imamo prisotne vse deležnike – od proizvajalcev do dobaviteljev, tehnologijo. Velikani v Evropi in po vsem svetu potrebujejo testna okolja. Kje najdeš testno okolje, kot je v Sloveniji? Ga ni. Ali stane preveč ali nimaš točno te raznolikosti, ki jo dejansko rabiš. V tem vidim velik potencial. Če nam gre na tem področju zdaj že kar dobro, nam gre lahko še bolje.

Se vam zdi, da je dovolj interesa, da znamo prepoznati te priložnosti? Kakšen je odziv v Sloveniji?

Osebnostno moram reči, da nas sprejmejo z odprtimi rokami in glavami. V tem vidijo možnost za še večjo dodano vrednost in boljše povezovanje na področju internacionalizacije. Pozitiven odziv dobimo tudi s področij, kjer so določena trenja in nestrinjanja. Ker smo neodvisni, nimamo političnega interesa, lahko ustvarimo varno cono, kjer poskrbimo, da stvari tečejo.

Kaj lahko gospodarstvo od vas pričakuje oziroma dobi?

Tekom izvajanja projekta Deep Demonstration Slovenija želimo podpreti 200 konkretnih projektov podjetij, predvsem MSP-jev in zagonskih podjetij, na področju razvoja krožnih poslovnih modelov in uvajanja okolju prijaznih proizvodov, procesov in storitev. Projekt je danes v fazi, v kateri se za vse deležnike odpirajo možnosti za sodelovanje. V ta namen bomo izvajali številne izobraževalne programe, dogodke in delavnice, s katerimi bomo zagotavljali dostop do najsodobnejšega

strokovnega znanja ter vzpostavljali raznolike priložnosti mreženja. Priložnosti za sodelovanje pa bomo vzpostavljali tudi v obliki povabil, razpisov in pobud.

Osredotočamo se tudi na industrijske simbioze, torej, da lahko odpadni tokovi postanejo sekundarne surovine za drugo podjetje. Mislim, da imamo tukaj velik potencial. Potrebno je izvesti določene povezave, speljati nekatere raziskovalne projekte.

Dvojni prehod ni linearna zgodba. Sestavljajo jo vzponi in padci, pri čemer se je treba hitro učiti iz izkušenj.

Do vas lahko torej pride vsako podjetje, ki bi želelo vpeljati neke spremembe?

Tako je. Podjetje A lahko potrka na naša vrata in reče, da bi želelo spremeniti produkt ali poslovni model. Na podlagi potreb vidimo, ali je treba izobraziti kadre, iskati finančne mehanizme, pomagati pri razpisu, usmeriti naprej na Spirit ali določen SRIP.

Vse skupaj bo še bolj dostopno, ko bo zaživel slovensko stičišče za pametni in krožni prehod, ki bo vstopna točka za vsa vprašanja. Celotno zgodbo krožnega gospodarstva bomo imeli pod eno streho in, kar je verjetno za slovenski projekt še najbolj pomembno, internacionalizacijo. Velike krožne zgodbe moraš narediti tudi

v regiji okoli nas, pa še malo širše. Center bo tako kot en svetilnik, ki bo skrbel za prave korake v smeri tega, da bo Slovenijo postavil na zemljevid krožnega gospodarstva. Upam, da bomo lahko imeli tudi vpliv na prihodnje politike v Bruslju. Da nas bodo pogledali, opazovali in se od nas naučili ter spreminjali direktive tam, kjer bodo videli, da naletimo na ovire.

Kako pa gledate na dvojni prehod, na sledenje ciljem, ki bi se jim radi približali pri nas?

To ni nekaj linearnega, ampak je sestavljeno iz vzponov in padcev. Nekje je treba začeti, poskusiti in poskrbeti, da se hitro učiš iz izkušenj, saj si lahko naslednji dan potem boljši. V Sloveniji je čisto dovolj lokalnega konteksta. Lahko opazuješ dogajanje npr. v Parizu, ampak nimamo vpliva na to in se nas ne tiče toliko. Doma pa lahko. Dajmo pogledati, katere stvari lahko spremenimo in začnimo postopno po korakih. Potem se bodo stvari same od sebe začele premikati, saj bodo tudi drugi opazili in začeli kopirati. Mislim, da imamo in v Sloveniji in v Evropi dovolj mehanizmov, ki dejansko take stvari opazujejo. Upam, da bo Slovenija postala tisti svetilnik, testno območje za določene inovacije in demo pilotne projekte, da bo kapital zaznal to. To bo velik indikator, ali smo uspešni ali ne. Mislim, da se bo zelo hitro pokazalo, da bo kapital prepoznal priložnosti v Sloveniji.

Prenos znanj in informacij je v okviru programa Deep Demonstration precej hitrejši.

Kako ocenjujete stanje glede novih tehnologij pri nas?

V Sloveniji smo glede tega na zelo visokem nivoju. Potencial je ogromen. Nek nov produkt ali nova storitev se lahko zelo hitro razvija tukaj. Lep primer je na področju hrane, ko je ekipa z Biotehniške fakultete razvila zrezek iz rastline. Edino, kar bi lahko bilo boljše, je, da bi imeli več slovenskega denarja, ki bi ga vložili v projekt. Ampak to so malenkosti, ki niso imele vpliva na razvoj produkta.

Kaj pa morebitne birokratske oziroma administrativne ovire, težave s pridobivanjem dovoljenj?

Zagotovo drži, da za tiste, ki hočejo kaj hitro dobiti, vse skupaj traja predolgo. Je pa to, kaj je predolgo, zelo subjektivno.

Zagotovo bomo naleteli na izzive z birokratskimi postopki. Imamo pa veliko prostora v oblikovanju določenih politik in na tem področju delamo. Zagotovo bomo še naleteli na določene uredbe, ki še niso v skladu s tem, kar si želimo. Na primer, če bi želel, da izdelek, ki sem ga prodal, po koncu življenjske dobe pride nazaj k meni v predelavo in ponovno uporabo, imam problem, ker nimam dovoljenja za ravnanje z odpadki. Da je to problem, ni nič novega, so pa to stvari, ki jih je treba rešiti.

Za ovire, ki trenutno v Sloveniji obstajajo, so v tujini primeri dobrih praks, ki se jih lahko prenese. Postopke je pač treba oblikovati tako, da bo proces tekkel. Če je pred tem treba imeti neko demo obdobje, da se zadevo preveri, lahko to v okviru Climate-KIC storimo. Ustvarimo lahko varno okolje, stvari preizkusimo, oblikujemo dobre prakse in jih predstavimo ter nakažemo, kako odpraviti ovire. Na ta način lahko odpremo dialog ter prek primerov in praks pokažemo, kako se da stvari rešiti.

Izzivi z birokratskimi postopki bodo vedno, rešujemo jih lahko tudi s primeri dobrih praks iz tujine.

Kako ste zadovoljni s tem, kar vam je uspelo do zdaj narediti?

Odziv je pozitiven. Sam vidim veliko priložnosti in samo pot navzgor. Hočemo biti odprta platforma, ki bi se ji vsak lahko pridružil in našel na drugi strani zaveznika oz. partnerja. Preko nas so podjetjem povsod odprta vrata.

Program Deep Demonstration nam omogoča močno povezavo z ostalimi partnerji v programu po Evropi, prenos znanj in informacij je precej hitrejši. Ponuja se tudi veliko priložnosti za povezovanje z drugimi državami. Stvari bodo tekale v tej smeri. Mi tečemo malo hitreje kot nekateri drugi. Mislim, da nam bo uspelo, ker imamo v Sloveniji vse prave sestavine. ■